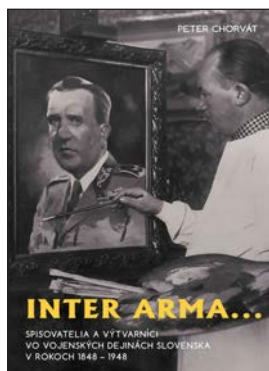

CHORVÁT, Peter. *Inter arma... Spisovatelia a výtvarníci vo vojenských dejinách Slovenska v rokoch 1848 – 1948*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2019. 318 s. ISBN 978-80-89523-58-0.

Vedenie vojny, najmä tej víťaznej, býva niekedy označované za umenie. Súčasne však umelci už od staroveku nielen zaznamenávali, ale zobrazovali udalosti a osobnosti spojené s bojom či armádou. Aj v minulosti sa na území dnešného Slovenska objavuje množstvo zaujímavých osobností z oblasti literatúry a umenia, ktorí sa stali súčasťou armády. Vo väčšine prípadov síce nevynikli priamo na bojovom poli. Napriek tomu nám však o svojom pôsobení i dôsledkoch vojny zanechali aj svoj svedectvo. Sám autor hneď v úvode konštatuje, že predstavený súbor je iba zlomkom z celkového počtu umelcov, ktorí sa dobrovoľne alebo pri vykonávaní povinnej vojenskej služby stali súčasťou ar-

mády. Hlavným kritériom výberu bol okrem dostupnosti základných informačných zdrojov tiež vzťah k územiu Slovenska. Celkovo dvadsaťpäť osobností tak aspoň v základných rysoch načrtáva sledovanú problematiku počas jedného, mimoriadne búrlivého storočného obdobia ohraničeného rokmi 1848 – 1948.

Už v úvode sa autor, i keď sa vo veľmi stručnej forme, usiloval naznačiť východiská, ale tiež možnosti, ktoré táto – v našom prostredí stále málo preskúmaná – téma poskytuje. Vybraní spisovatelia a výtvarníci mali pritom k armáde i vojne rôzny vzťah. Niektorí sa priamo zúčastnili vojnových operácií a strávili v uniforme dlhší čas. Iní obmedzili svoje účinkovanie v armáde na absolvovanie povinnej vojenskej služby. Časť výtvarníkov a spisovateľov však bola ovplyvnená aj inými dôsledkami vojny, napríklad keď v nej stratila svojich rodičov, najmä otcov, čo sa neskôr prejavovalo na ich názoroch, životných postojoch i tvorbe.

Spomedzi autorom vybraných osobností možno spomenúť aspoň niektoré, ktoré názorne ukazujú aké možnosti poskytuje vybraná problematika. Napríklad Janko Jesenský (s. 66 – 72) má vo vojenských, no najmä literárnych dejinách Slovenska veľmi významné miesto. Jeho osudy sú v mnohých smeroch zaujímavé. Od roku 1898 sa stal ako jednoročný dobrovoľník príslušníkom 72. pluku v Bratislava. Aj keď dôstojnícke skúšky neabsolvoval, zúčastnil sa viacerých cvičení a prakticky hneď po vypuknutí prvej svetovej vojny narukoval. V uniforme nakoniec strávil päť rokov. I keď sa počas nich venoval aj novinárskej činnosti a literárnej tvorbe, zanechalo na ňom toto obdobie výraznú stopu.

V prvej svetovej vojne i napriek zlému zdravotnému stavu bojoval tiež maliar Peter Kern (s. 56 – 61). Spočiatku nebol ani odvedený. Až dodatočné odvody už počas prebiehajúcej prvej svetovej vojny ho, aj keď s istými obmedzeniami, zaradili do honvédskeho pluku v Spišskej Novej Vsi. Neskôr sa zúčastnil bojov s Rumunskom, pričom získal poddôstojnícku hodnosť. S pôsobením v armáde sa pritom spája časť jeho umeleckej tvorby. S dielami venovanými vojnovnej tematike sa zúčastnil aj výstav v roku 1918.

Ani Rudolf Adolf Dilong (s. 142 – 148), jeden z najvýznamnejších predstaviteľov tzv. katolíckej moderny, sa ani napriek tomu, že bol príslušníkom františkánskeho rádu, nevyhol armáde. Po prezenčnej službe do zálohy odišiel ako poručík pomocného zdravotníctva. Po vypuknutí druhej svetovej vojny sa vrátil do armády. Dokonca sa ako vojenský duchovný dostal v roku 1941 na východný front. V bojoch bol nasadený až do roku 1944. Napriek povinnostiam vyplývajúcim z jeho funkcie i pôsobenia medzi obyvateľstvom, neprestal sa zaujímať o literatúru a venoval sa aj básnickej tvorbe. Práve tá sa mu stala dôležitou oporou v ťažkých životných situáciách.

Značnú, v podstate väčšiu časť publikácie tvoria rôzne obrazové a dokumentárne prílohy s množstvom zaujímavých dokumentov, fotografií a umeleckých diel. Preto i napriek tomu, že autor publikácie vybral iba niektorých z množstva spisovateľov a výtvarníkov, ktorí boli spojení s územím dnešného Slovenska, pripravil zaujímavú a inšpiratívnu publikáciu. Do budúcnosti môže predstavovať dobré východisko pre ďalšie bádanie v tejto oblasti.

Patrik Derfiňák